

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET PRESENTERAR HÖSTMÖTE 06

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Inledning.

ÖKANDE INTRESSE FÖR LANDSKAPET

– Landskapet utvecklas och är ständigt i förändring. Hur kan vi förvalta landskapets värden och samverka för nya goda helhetslösningar? Med den frågan inledde riksantikvarie **Inger Liliequist** det årliga Höstmötet.

Kulturminister **Lena Adelsohn Liljeroth** öppningstalade om ett långsiktigt kulturarvsarbete där det behövs mer forskning. Hon sa att en höjd beredskap för landskap i förändring är nödvändig, men även att intresset och engagemanget för landskapet ökar. Moderator **Erik Blix** frågade hur vi kan veta vad människor i framtiden kommer att betrakta som värdefulla landskap?

– Kunde jag svara på det skulle jag förmodligen få en fantastiskt fin medalj, sa **Lena Adelsohn Liljeroth**.

Riksantikvarieämbetets styrelseordförande **Bengt K Å Johansson** delade ut årets förtjänstmedalj till oxarna **Bosse** och **Lasse** samt deras körkarl **Erik Svensson** från Frödinge hembygdsförening i Brantestad. Motiveringen löd att de "med ett glödande engagemang bottnades i en helhetssyn på landskapet och de värden detta rymmer bevarar ett utrotningshotat kulturarv och visar på den dynamik kulturarvet besitter och på hur kulturarv kan komma till både glädje och nytta."

– Jag hade inte väntat mig sådana här fina saker, sa **Erik Svensson** som också berättade att han lärde sig köra oxar av sin far i tidig ålder.

Enhetlig landskapssyn

Maguelonne Déjeant-Pons från Europarådet föreläste om nödvändigheten av en landskapskonvention i dagens Europa. Längre var synsättet att högkvalitativa landskap var sådana utan föroreningar och som rymde ett rikt djur- och naturliv. Det nya i den Europeiska Landskapskonventionen är att landskapet även omfattar sociala och kulturella värden och därmed blir synen på landskapet mer helhetlig.

– Vi måste fokusera på urbana, sub-urbana och peri-urbana landskap eftersom det är de områdena som ofta är mest degraderade, sa **Maguelonne Déjeant-Pons**.

Länder som kommit långt med genomförandet av landskapskonventionen är exempelvis Spanien, Frankrike, Schweiz och Armenien, men enligt **Maguelonne Déjeant-Pons** är det alltid fråga om att det finns enskilda människor som är beredda att arbeta hårt för att saker ska hända. Nästa möte om landskapskonventionen kommer att hållas på Cypern och då är temat landsbygdsplanering.

De pastorala landskapens estetik

– Låt djuren beta bland arkeologiska lämningar så bevaras estetiska värden som vi annars bara kan se på gamla oljemålningar, sa **Barbro Santillo Frizell** som föreläste om det pastorala samhället vars grundvillkor innebär ett intimt samarbete mellan människa, djur och natur.

Utifrån studier av Medelhavsområdet visade **Barbro Santillo Frizell** hur ett system där betesdjuren får byta föda efter årstid, så kallad transhumance, gör att både djur och natur mår bra. Transhumanen har historiskt bidragit till framväxten av kommersiella centrum såsom Rom och Tripoli eftersom det fanns ett behov av mottagare av produkter från betesområdena. Vidare gav det pastorala landskapet upphov till en mängd traditioner, berättelser, ideologier och blev en egen föreställningsvärld. Utöver kulturhistoriska värden bidrar det pastorala landskapet även med en estetisk dimension till naturen.

– Tänk så vackert det vore att se fårflockar ute i naturen. Det blir väldigt vackra landskap, sa **Barbro Santillo Frizell**.

MEDVERKANDE: **Erik Blix**, moderator. **Lena Adelsohn Liljeroth**, kulturminister. **Inger Liliequist**, riksantikvarie. **Maguelonne Déjeant-Pons**, chef Spatial Planning and Landscape Division, Europarådet. **Barbro Santillio Frizell**, direktör för Svenska institutet i Rom. **Bengt K Å Johansson**, ordförande i Riksantikvarieämbetets styrelse. **Erik Svensson**, Frödinge hembygdsförening.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 1. Motstridiga intressen och hållbar utveckling

KREATIVA LÖSNINGAR SKA UTVECKLA LANDSKAPET

Peggy Lerman

Torbjörn Sunesson

Bengt Schibbye

– Grunden för det här seminariet är att diskutera hur landskapskonventionen kan bidra till att öka förståelsen för våra olika perspektiv och intressen, sa samtalsledaren **Bengt Schibbye**, konsult som har arbetat med E6 i Tanum.

Samarbete mellan olika sektorer för att förvalta landskapets värden stod i centrum för seminariet. Bengt Schibbye tog även upp meningen med att försöka förmedla en känsla av landskapet.

– Det är viktigt att förstå att det sällan är en korrekt bild vi förmedlar, utan ofta är det en tolkning som vi bidrar med. Den tolkningen måste också vara möjlig för andra att läsa, framförallt för människor som har en annan bakgrund än vår, förklarade han.

“Gemensamma visioner för landskapet”

Vägverkets chefsarkitekt **Torbjörn Sunesson** tog Tanumfallet som exempel när han ville belysa betydelsen av att kulturmiljövårdsföreträdare, Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen och Vägverket tillsammans utvecklar gemensamma förutsättningar för landskapet.

– När vi jobbar ihop skapar vi en gemensam förståelse för landskapets värden, sa han och fortsatte:

– Vi måste utveckla gemensamma visioner för landskapet, gå över sektorsgränserna, utveckla kunskap i andra sektorer och utveckla vägarna. Släpp in andra i er sektor. Våga utveckla landskapet, uppmanade Torbjörn Sunesson.

Han påpekade även att det som kan ge svårigheter är att man identifierar ett problem, gör analyser, kommer till slutsatser och gör

rapporter men inte riktigt lyckas hantera glappet över till produktionen. Han menade att de måste visualisera problemen, jobba med kreativa lösningar och sedan pröva dem, utvärdera dem samt tänka på vilka åtgärder de tänker ta.

Varför istället för hur

Peggy Lerman, jurist på Lagtolken AB, ansåg att lösningen för helhetssynen var att först formulera problemet. Frågan “varför” måste sätta ramarna istället för frågan “hur”. Sättet att formulera ett problem påverkar hur man uppnår konkreta lösningar. Försöker man lösa ett problem genom kreativa lösningar och ställer sig frågan “varför” är det någonting helt annat än att ställa sig frågan “hur”.

Peggy Lerman spekulerade i varför inte landskapskonventionen har ratificerats i Sverige.

– Vi kanske inte behöver landskapskonventionen här i Sverige eftersom vi inte har ratificerat den, eller så kan det vara ett tecken på att det är mycket vi måste ändra på för att kunna ta emot den, sade hon.

MEDVERKANDE: **Torbjörn Sunesson**, chefsarkitekt Vägverket.

Peggy Lerman, jurist, LagTolken AB.

SAMTALSLEDARE: **Bengt Schibbye**, landskapsarkitekt/konsult, Schibbye Landskap AB.

SEMINARIEKOORDINATOR: **Karin Schibbye**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS 29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 2. Urban utmaning

STADSLANDSKAP I FÖRÄNDRING

Den retoriska frågan "Vad har kulturarvet för roll i det urbana livet?" inledde presentationen av tre exempel på urbana utmaningar för kulturmiljövården: en landsomfattande fotodokumentation, renovering och nybyggnation av en urban miljö samt dokumentation av en stad i omvälvande förändring.

I dag bor över hälften av jordens befolkning i urbana miljöer. Stadslandskapet påverkar därmed väldigt många, och det är därför självklart att staden också omfattas av Landskapskonventionen.

Fenomenet "urban sprawl" innebär att stadslandskapet sprider ut sig och tar mark i anspråk vilket påverkar landskapsbilden och gränserna mellan land och stad suddas ut. Stadsplanerare och kulturmiljövårdare har därför ett stort ansvar när det gäller stadslandskapet framöver.

Folkhemmets moderna miljöer

Fotograf **Bengt A. Lundberg**, Riksantikvarieämbetet, har närmat sig den urbana utmaningen med hjälp av kameran. Under ett par år har han fotodokumenterat bebyggelsen i det svenska landskapet med fokus på det nya samhälle som växte fram under efterkrigstiden. Fotoserien kallas "Folkhemmets moderna miljöer". Byggnader som är byggda för 50 år sedan, andas fortfarande modernitet tack vare sina fina kvaliteter.

– Arkitekturen äger omtanke och färgskalan och ljuset är behagligt, sa Bengt A. Lundberg.

Tyvärr finns det i dag många gånger inte pengar att restaurera förfallna eller förstörda folkhemsmiljöer. Delar av fotodokumentationen visar på en annan sida av vårt folkhem – en kontrast till omtanke – där städernas centrum är rivna och ersatta med Domus, systembolag

och P-hus. Dagens genomfartsleder kring städerna är ett annat exempel på landskapsförändring. Bengt A. Lundberg undrar hur det framtida folkhemmet kommer att se ut. Blir det i form av spillror eller reservat?

– Riksantikvarieämbetet kan vara med och påverka utvecklingen.

Priset Vällingby centrum

Ett exempel på hur folkhemmets byggnader kan förnyas utan att förlora sin charm, visade **Sven Lorentzi**, som varit projektchef för den omfattande förnyelsen av Vällingby centrum. Den tidigare ideala förorten hade tappat attraktion och halverat sin befolkning på 50 år – något måste göras.

Man tog fasta på husens fina grundkvaliteter och undvek ombyggnader. Istället fördes det nya in den gamla strukturen.

– Ett bra exempel är biograf Fontänen som renoverats varsamt. Sedan byggde vi en undre foajé och nya salonger under torget, osynliga i stadsmiljön, berättade Sven Lorentzi.

Vällingbys karaktär kommer att bevaras, även när 2 000–4 000 nya bostäder byggs framöver. 1950-talets idéer om genomgående cykel- och gångstråk, accentuerad topografi och sol och ljus kommer att tillvaratas. Sveriges Arkitekters planpris 2006 gick till Vällingby centrum.

Att flytta en stad

En än mer drastisk omvandling av stadslandskapet väntar Kiruna. Den planerade stadsflytten ska ske under en 30-årsperiod. Ännu är det inte bestämt i vilken riktning staden ska flyttas.

– Museet för sedan två år en löpande dokumentation av staden, deltar i planarbetet och ger föreläsningar för allmänhet och planerare, berättade **Curt Persson**, länsmuseumchef på Norrbottens länsmuseum.

Stadens historiska dokumentationsunderlag är viktigt när definitivt beslut om flytt tas i början av 2007.

MEDVERKANDE: **Sven Lorentzi**, projektchef Vällingby. **Curt Persson**, länsmuseumchef Norrbottens länsmuseum. **Bengt A. Lundberg**, fotograf Riksantikvarieämbetet.

SAMTALSLEDARE OCH SEMINARIEKOORDINATORER: **Karin Arvastson**, antikvarie, Riksantikvarieämbetet. **Kersti Berggren**, arkitekt, Riksantikvarieämbetet.

Plaskdamm i Fredhällsparken i Stockholm. Ett exempel på en genomtänkt anläggning med omsorgsfulla lösningar både tekniskt och estetiskt.
Foto: Bengt A Lundberg

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS 29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 3. Regionala landskapsstrategier

“SAMARBETE KOMMER ATT BLI VIKTIGT FRAMÖVER”

Ebbe Adolfsson

Länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Västra Götalands, Dalarnas och Västerbottens län ska bedriva ett arbete med att utveckla regionala landskapsstrategier. Syftet med uppdraget är att pröva regionala landskapsstrategier som ett nytt förhållnings- och arbetssätt för att uppnå bevarande och hållbart nyttjande av naturresurser utifrån en helhetssyn på landskapsnivå.

– Vi har ett landskap med många kommuner i olika storlekar, alla med olika problem och förutsättningar. Olika län arbetar på olika sätt och därför ska vi testa olika sätt att angripa landskapen på, påpekade **Camilla Jönsson** från Länsstyrelsen i Skåne.

I Skåne bygger arbetet på partnerskap med kommunerna. Fokus ligger på dem som förvaltar landskapet. Detta är ett holistiskt sätt att betrakta landskapet på.

– Det finns en mängd markägare och det sker en kraftig exploatering. Vi behöver bli bättre på mycket, berättade Camilla Jönsson. Samarbetsformer som fungerar och förändrar våra roller kommer att bli viktigt framöver, fortsatte hon. I detta rymms att arbeta över sektorsgränser och inte dela in landskapet i till exempel natur respektive kultur.

Brister i samordningen

Ole Reiter från SLU Alnarp presenterade en konkret samarbetsform som Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram tillsammans med SLU, LRF, Kommunförbundet, Region Skåne och Skogsstyrelsen, "Det skånska landsbygdsprogrammet – Ett utvecklingsprogram med landskapsperspektiv". Med landskapets karaktär och egenskaper som grund

pekas krisområden och riktlinjer ut för framtiden.

– Vi behöver ha en holistisk syn, anmärkte Ole Reiter. Det finns en bristande samordning av statlig hantering av åtgärder. I dag sprids inte stödet utifrån behov. Inom tio år kommer den traditionella jordbrukaren att ersättas av entreprenören och livsstilsbrukaren. Det måste vi förhålla oss till.

Ebbe Adolfsson från Naturvårdsverket sa att det inte var endast marknadskrafterna som styr landskapet, utan även de olika bidragen.

– Det som är värt att kolla på är hur utländska krafter kan påverka vårt landskap, tillade Ebbe Adolfsson.

Nytt förslag

Samtidigt som arbetet med regionala landskapsstrategier pågår har ett nytt Landsbygdsprogram för Sverige tagits fram. Det nya Landsbygdsprogrammet kommer att träda i kraft den 1 januari 2007 och sträcka sig fram till 2013.

– Skillnaden mellan det gamla och det nya landsbygdsprogrammet är att vi i det nya programmet kommer att få ett betydligt större inflytande på regional nivå, berättade **Jan Gustafsson** från Jordbruksverket.

För att kunna bli bättre på att möta folk måste nya samarbetsformer utvecklas. Nya metoder måste hittas för att få delaktighet och det måste en vilja att kommunicera och veta vad vi ska satsa på och varför. Länsstyrelsernas arbete med landskapsstrategier bidrar till att utveckla detta.

– Förutsättningarna för framtiden blir bättre genom att strukturera, tillåta mångfald och få mod att skapa en gemensam bild, avslutade Camilla Jönsson.

MEDVERKANDE: **Ole Reiter**, professor, chef för Movium SLU Alnarp, KSLA. **Jan Gustafsson**, enhetschef, Jordbruksverket. **Ebbe Adolfsson**, Sveriges kontaktperson för Landskapskonventionen, Naturvårdsverket.
SAMTALSLEDARE: **Camilla Jönsson**, naturvårdsdirektör, Länsstyrelsen i Skåne.
SEMINARIEKOORDINATOR: **Erika Nilsson**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS 29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 4. Stormvarning

KLIMATFÖRÄNDRINGAR HOT MOT KULTURMILJÖER

Johan Tidblad

Klimatförändringarna har aldrig varit så väsentliga som nu och i medierna har klimatfrågan exploderat. Kopplingen mellan klimatförändringarna och de stigande halterna av koldioxid går inte att undvika längre.

– Koldioxidhalten idag är 35 procent högre än vad den var för 100 år sedan. Detta är den dystra verkligheten, berättade **Sten Bergström** från SMHI.

I och med att temperaturen på jorden stiger värms havsvattnet upp och eftersom varmt vatten tar mycket plats expanderar haven. Den stigande temperaturen leder dessutom till att glaciärerna börjar smälta och havsnivån stiger ytterligare.

– Om isen på Grönland smälte skulle havet stiga med sju meter och om hela Antarktis smälte skulle havet stiga med 60 meter, fortsatte Sten Bergström.

Den ökade vattenmängden tillsammans med dålig planering gör att man nu i Västergötland diskuterar att bygga en tunnel till havet som kan tappa vatten från Väneren, eftersom Karlstads bebyggelse kryper allt närmare sjön.

Fornlämningar skadades

Förändringar i klimat innebär även stormar som drabbar både människor och landsbygder. När stormen Gudrun slog till i Småland den 8 januari 2005 skapade det en stor vilsenhet bland befolkningen där.

– Det var ljud, det var dofter, det var förödelse. Träden låg i huller om buller. Man såg inte vad som fanns därunder, berättade **Magnus Fridh** från Skogsstyrelsen.

Stormen hade en sådan stor vidd. Mellan 3 000 och 5 000 fornlämningslokaler skadades på grund av stormen. Tillsammans med Riksantikvarieämbetet arbetade Skogsstyrelsen med fornlämningarna i skogen, som skadades av stormen och röjningsarbetet. Nu hotas de än en gång när markägarna snabbt vill bereda marken för återplantering.

Känslighetsatlas på gång

I och med stormen skapades dessutom en modern myt kring skogsägarna. I medierna rapporterades att många begått självmord på grund av stormen. Dessa rapporter tillbakavisades dock av **Eva Londos**, från Jönköpings läns museum, som undersökte befolkningens sinnestillstånd ett år efter stormen Gudrun. Undersökningen visade att 88 procent av dem drabbade såg positivt på framtiden.

– De stora förlorarna var skogsägare som inte hade försäkrat sina skogar. Cirka 60 procent av småbönderna försäkrar inte sina skogar, berättade Eva Londos.

Klimatförändringar påverkar även nedbrytningshastigheten av olika byggmaterial och detta får konsekvenser för kulturmiljöer. **Johan Tidblad**, Korrosions- och Metallforskningsinstitutet AB, berättade om ett pågående EU-projekt, där man tittar på effekterna av klimatförändringar på kulturmiljöer. Där behandlas allt från mossor till jordskred, och så småningom kommer det att publiceras en känslighetsatlas, där områden som är speciellt utsatta kommer att vara identifierade.

Sten Bergström

MEDVERKANDE: Professor **Sten Bergström**, SMHI. **Magnus Fridh**, analyschef Skogsstyrelsen. **Eva Londos**, etnolog, försteintendent Jönköpings läns museum. Fil.dr **Johan Tidblad**, Korrosions & metallforskningsinstitutet, Kimab.

SAMTALSLEDARE: **Gert Magnusson**, utredare, Riksantikvarieämbetet. SEMINARIEKOORDINATOR: **Monika Fjaestad**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 5. Kan konsten ge oss ny kunskap om ett landskap?

“VI GÖR LANDSKAPEN GENOM ATT VARA I DEM”

Patrik Qvist och Gunilla Kindstrand

– Jag är skyldig – jag är nostalgisk, sentimental och romantisk. Jag har definitivt en viss nostalgi till de platser jag använder i min konst, avslöjade konstnären **Patrik Qvist** som tillsammans med **Jonas Walker**, länsantikvarie i Västernorrlands län, fick hoppa in och improvisera en föreläsning. Detta eftersom konstnärerna **Mats de Vahl**, **Janne Björkman** och **Åsa Berghdal** som skulle hålla seminariet hade fastnat i Norrland på grund av ishalka.

Patrik Qvists gillar skjul och tycker det är roligt att arbeta med små byggnader. Ett sätt att förklara det han gör är att han sätter ljus på ett fenomen eller ett speciellt område.

– Genom att sätta ljus på någonting ger man andra människor varsel om sådant som kan vara intressant. Jag tror att vi gör landskapen genom att vara i dem, menade han.

En gång målade Patrik Qvist om ett skjul. Skjulet kunde tidigare ses från en motorväg av förbipasserande men ingen hade sagt någonting om att dess förfall. Men när Patrik Qvist hade målat skjulets insida i rödorange och utsidan i vit färg sa folk till bonden som ägde skjulet att det inte kunde se ut sådär.

– Inte på grund av färgen, det var den som fick dem att se skjulet, men vad de klagade på var skjulets förfall, förklarade Patrik Qvist.

Skjulet i foajén under höstmötet stod också vid en motorväg innan Patrik Qvist återuppbyggde det.

– Skjulet hade stått där ganska länge utan att användas och det var först när jag introducerade mig för ägaren och frågade om jag fick arbeta med det som han blev särskilt intresserad av sitt eget skjul,

Patrik Qvist menar att förekomsten – och avsaknaden – av skjul säger något om ett landskaps ekonomiska, demografiska och kulturella villkor. Foto: Patrik Qvist

berättade Patrik Qvist.

Fotografierna på skjulen som hängde på väggarna i foajén är även de Patrik Qvists verk.

Dokumenterar förfallet

Jonas Walker berättade om projektet Trägård som Mats de Vahl, Janne Björkman och Åsa Berghdal har upprättat. Grundtanken med projektet var att använda kulturarvet i sin konst för att utveckla landskapet. Konstnärerna gjorde detta bland annat genom att anordna en happening en sommarkväll i Lockne. En operasångerska fick stå på en liten klippa och sjunga och just då var hon en del av den miljön. Ett annat delprojekt var att de hade dukat upp en festmåltid som man hade bjudit in folk till. Parallellt hade de dukat upp ett bord till som ingen fick äta från.

– Man återvände vid olika tidpunkter under året för att se vad det är som händer och för att dokumentera förfallet. Det man såg var inte bara förruttnelsen som är ganska naturlig, utan man såg också lite skadegörelse. Det var folk som rörde sig i den här miljön, berättade Jonas Walker.

MEDVERKANDE: **Patrik Qvist**, konstnär. **Jonas Walker**, länsantikvarie i Västernorrlands län.
SAMTALSLEDARE: **Gunilla Kindstrand**, kulturjournalist.
SEMINARIEKOORDINATOR: **Birgitta Elfström**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 6. Upptäcksfärd i landskapet

TRE ANNORLUNDA SÄTT ATT ANVÄNDA LANDSKAPET

Engelsk fotodatabas

Geograph British Isles är ett brittiskt geografiprojekt för folket där människor bidrar med sina egna foton från olika områden av Storbritannien. En webbplats är kärnan i projektet där allmänheten kan ladda upp foton till en databas. Bilderna har en geografisk koppling till ett rutsystem vars minsta enhet är en kvadratkilometer. Alla bilder inom en sådan ruta är länkade till varandra och man kan söka efter bilder via kartan.

Fotona ska vara geografiskt representativa närbilder och hålla en viss standard, men valet av motiv är fritt.

Gary Rogers startade projektet utifrån en idé om favoritplatser, ett intresse för foto och en önskan att visualisera kartans symbolvärld. Han fick kontakt med geocacharna **Barry Hunter** och **Paul Dixon** som tog fram de tekniska lösningarna. Webbplatsen har på några år nått cirka 500 fotouppladdningar per dygn. En framtida tanke är att kunna använda materialet som läromedel i skolan.

Modern skattjakt

Geocaching är en modern form av skattjakt baserad på teknik- och naturintresse där användarna erbjuds en möjlighet att söka efter gömmor och samtidigt se nya platser. För detta krävs en GPS samt medlemskap i geocaching.com. På webbplatsen hämtar geocacharna koordinater för en gömma eller lämnar koordinater för en nyanlagd gömma.

En gömma kan vara en vattentät låda med en enkel bytesgåva samt loggbok och information, men det finns även multicacher där en cache leder till en annan och mysteriecacher som innehåller problem att lösa.

– Nya gömmor godkänns av reviewers och får inte ligga på eller i närheten av fornminnen, berättade **Jonas Alriksson** och **Fredrik Ringström**, från Geocaching i Sverige.

Oftast förses nya gömmor med information och lokalhistorik om

Gary Rogers

platsen. Geocaching.com anordnar även aktiviteter för medlemmar.

Geocaching började i USA år 2000 när GPS-störningen hävdades. Idag har geocaching.com drygt 330 000 användare i 221 länder. I Sverige finns cirka 6400 gömmor, och i runda tal 1600 medlemmar i alla åldrar är engagerade.

Övergivna platser

Urban Exploration är en oorganiserad rörelse av något anarkistisk karaktär med ursprung i Australien 1986. Via Internet

sprids fenomenet i form av bilder och berättelser om övergivna platser. Tunnlar har varit populära objekt, men idag märks även industri-lokaler och udda bebyggelser. **Jan Jörnmark** menar att okända miljöer är något som tilltalar alla barn från sju år och uppåt. Inom Urban Explorationkretsar finns en målsättning att inte ändra eller förstöra objekten man besöker.

Jan Jörnmark har forskat i industriell utveckling och ekonomi, vilket ledde in på resterna av havererade projekt och företag. Han började fotodokumentera platserna och har idag ett stort antal bilder publicerade på sin webbplats Övergivna platser, som hittills haft över sex miljoner besökare. Enligt Jan Jörnmark fyller webbplatsen både ett behov av realtidshistoria och modern ruinromantik.

Som exempel visade Jan Jörnmark hur han har dokumenterat Gusums bruk, ett järnbruk med bland annat synåls- och blytillverkning som kördes i botten under 1970-talet och lämnades vind för våg av ägarna.

MEDVERKANDE: **Gary Rogers**, Geograph British Isles.
Jonas Alriksson och **Fredrik Ringström**, Geocaching i Sverige.
Jan Jörnmark, upphovsman till webbplatsen Övergivna platser.
SAMTALSLEDARE: **David Haskiya**, Riksantikvarieämbetet.
SEMINARIEKOORDINATOR: **Cissela Génétay**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 7. Den nya landsbygden

35 MILJARDER TILL LANDSBYGDSUTVECKLING

Den 1 januari 2007 inleddes ett nytt landsbygdsprogram som innehåller olika åtgärder som tillsammans ska utveckla landsbygden och landskapets natur- och kulturvärden.

– Ni är de första som ser det här. Säg inget till jordbruksministern, sa **Karl-Erik Nilsson**, ordförande i Landsbygdskommittén när han presenterade slutbetänkandet som lämnades till Jordbruksdepartementet den 3 december. Karl-Erik Nilsson är också kommunstyrelsens ordförande i Emmaboda, och efterlyste fler kulturmiljövårdare som kan ge en helhetssyn på de lokala resurserna.

– Uppgiften för oss på landsbygdskommittén är att skapa en långsiktig strategi för den nationella politiken för landsbygdsutveckling, fortsatte Karl-Erik Nilsson.

Betänkandet innehåller en långsiktig strategi för landsbygdsutvecklingen. Totalt sett handlar det om 67 förslag. Redan i maj 2005 lämnades ett delbetänkande och då började arbetet med landsbygdsprogrammet 2007–2013. Under sju år satsas 35 miljarder, en del specifikt på kulturmiljöer – till exempel stenmurar och hässjor. Finansieringen sker delvis av den svenska staten och delvis av EU.

– Utgångspunkten i vårt arbete är den speciella fysiska miljön, de glesa strukturerna. Sverige ser väldigt olikt ut och man kan inte ha en och samma lösning från norr till söder, berättade Karl-Erik.

“Viktigt att alla parter är med”

Något som anses väldigt viktigt är främjandet av företagande, tillväxt och sysselsättning på landsbygden. När det gäller landskapets värden

finns det brister i kunskap och i den politiska och administrativa nivån. Allt hänger ihop och därför måste man utgå ifrån en helhetssyn.

– Jag tror att det gäller att skapa en balans mellan bevarande, förvaltning och utveckling. Genom att blanda olika kompetenser får vi ett nyttjandevärde. Expertkunskap måste möta medborgarna i en dialog, berättade Karl-Erik Nilsson.

Ett sätt att tillämpa en del av stöden i landsbygdsprogrammet är den så kallade *Leader*-metoden. Metoden går ut på att man bildar lokala samverkansgrupper som består av representanter för den ideella, privata och offentliga sektorn. Dessa ska samarbeta för att driva fram utvecklingen i just deras hembygd.

– Det viktigaste är att alla parter är med i de regionala strategierna. Har man inte fått en inbjudan får man slå sig in. Med *Leader*-metoden är de faktiska aktörerna med i beslutsfattandet tillsammans med företrädare för de offentliga parterna. I dag tillämpas *Leader*-metoden endast i södra Sverige. Tanken är att 75 procent av Sverige ska använda sig av denna metod, sa **Niclas Purfurst** från Jordbruksverket.

MEDVERKANDE: **Niklas Purfurst**, chef för företagsenheten, Jordbruksverket.

SAMTALSLEDARE: **Karl-Erik Nilsson**, Landsbygdskommitténs ordförande.

SEMINARIEKOORDINATOR: **Camilla Eriksson**, Riksantikvarieämbetet.

Karl-Erik Nilsson

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 8. Landskapets historiska dimension

METOD FÖR KARAKTÄRISERING AV LANDSKAP

Landskapet står i ständig förändring. I takt med dagens allt hårdare exploatering, speciellt runt städer, är det viktigt att de senaste århundradenas landskapsutveckling kartläggs. Det menar **David Green**, Buckinghamshire Country Council, Storbritannien. Han presenterade en metod (Historic Landscape Characterisation, HLC) som tagits fram av English Heritage och som tydliggör den historiska landskapsomvandlingen. Landskapets särdrag kan beskrivas och analyseras och utgör därmed ett viktigt underlag för framtida stadsplanering.

– Genom att samla in fakta om landskapets karaktär, kan man se hur landskapet förändrats under lång tid, berättade han.

Grevskapet Buckinghamshire, väster om London, har fått tjäna som studieobjekt. Information från historiska och nutida kartor har digitaliserats och klassificerats och kompletterats med annan betydelsefull information.

Stöd för kulturmiljövård

När all information är inlagd kan användaren med datorns hjälp snabbt röra sig bakåt i tiden, och se områdenas särdrag under skilda tider.

– Man upptäcker till exempel hur stora skogar nu har förvandlats till små lundar för rävjakt, sa David Green.

Tillämpningen är viktig i den framtida planeringen av landskapet. Inför förväntad exploatering kan landskapets känslighet och befintliga grönområden analyseras och resultera i landskapsvård, akademisk forskning, skapande av naturvårdsområde och inte minst lokalt deltagande.

– Det är viktigt att inte hamna bakom datorn, man måste tala med folk och få lokala berättelser, betonade David Green.

David Green ser nya möjligheter med HLC; till exempel kan vägar och järnvägar planeras med bättre hänsyn till det historiska landskapet. En annan viktig framtida uppgift är att samordna data från olika grevskap, så att det skapas en gemensam databas för historisk landskapskaraktär på nationell nivå i Storbritannien.

Två skånska exempel

I Sverige har **Carl Johan Sanglert**, doktorand vid institutionen för ekonomisk geografi och kulturgeografi, Lunds universitet, applicerat den

David Green

engelska metoden på Bjärehalvön och ett område kring Hörby i Skåne. Jordbruksskiftena har de senaste århundradena påverkat landskapen mest. Därefter har landskapen, beroende på deras särdrag, utvecklats på olika sätt. Gränsen för in- och utägor, syns på många håll ännu i dag.

Moderna landskap

Industrialiseringen har skapat helt nya landskap. Varuhus och bensinstationer breder ut sig i landskapet.

– Är alla landskap lika viktiga? undrade en deltagare i publiken.

David Green som ännu så länge endast har arbetat med det lantliga landskapet sa avslutningsvis:

– Med ett bra underlag kan vi beskriva landskapet på ett bra sätt. På så vis kan vi lägga tyckande och värdesättning åt sidan.

MEDVERKANDE: **David Green**, Historic Landscape Characterisation Officer, Buckinghamshire County Council. **Carl Johan Sanglert**, doktorand, institutionen för ekonomisk geografi och kulturgeografi, Lunds universitet.

SAMTALSLEDARE: **Mats Widgren**, professor, kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.

SEMINARIEKOORDINATOR: **Cissela Génétay**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 9. Landskapet som museum och livsmiljö

MILJÖHOT OCH MÖJLIGHETER

– Jorden är idag otroligt kraftigt dominerad av människan, sa **Jakob Lundberg**, filosofie doktor i systemekologi på Stockholms universitet, och förklarade bland annat att koldioxidhalten har ökat med 30 procent i atmosfären sedan 1950-talet.

Andra exempel Jakob Lundberg tog upp var att kväve påverkar primärproduktionen oerhört mycket och att utdöendet av arter aldrig har varit så stort. Inte ens under dinosauriernas tid var utdöendet så stort som nu. Han menade att det är konsekvensen av mänsklig påverkan på natursystemet.

Ekosystemtjänster som är så kallade gratistjänster som naturen ger oss är till exempel fiskproduktion, luft- och vattenrening och pollinering av grödor. Sextio procent av dessa undersökta tjänster håller på att slås ut.

– Några av de största hoten mot ekosystemtjänsterna är vattenbrist, klimatförändring, övergödning och förlusten av biologisk mångfald, förklarade Jakob Lundberg.

”Vi är våra kunskapers producenter”

För att bevara ekosystemtjänsterna och den biologiska mångfalden kan ett sätt vara att skapa naturreservat. Exempel på marker som används och som ökar den biologiska mångfalden är bland annat skogar, universitetsområden, golfbanor och idrottsområden. Dessa områden är inte i första hand avsatta för att bevara arter eller ekosystemtjänster men det finns en enorm potential på dessa områden. Men man kan inte stanna vid att skapa naturreservat menade Jakob Lundberg och sa:

– Naturreservaten räcker inte för att bevara den biologiska mångfalden. Det krävs en kraftfull förvaltning av olika brukar- och nyttjargrupper.

Anita Larsson Modin, etnolog och museichef på Vitlycke museum fokuserade på landskapsfunktionen för människor, att ha landskapet som en resurs – socialt, ekonomiskt och mänskligt. Hon tog upp kulturarvet i Tanum som exempel för kommunikationen som verk-

Anita Larsson Modin

tyg. Tanum intresserar många människor och har många besökare samtidigt som man bygger E6 genom Bohuslän.

– Det är en problematik att förmedla sina kunskaper till exempelvis Vägverket. Vi är våra kunskapers producenter, om man istället skulle börja tänka ordet kommunikation, sa Anita Larsson Modin. Hennes resonemang gick ut på att begreppet ”förmedla” kunde uppfattas som farligt ensidigt och enkelriktat.

Kultur hjärta natur

Anders Karlsson, turistantikvarie i Västerbottens museum, ritade ett hjärta och skrev ett K, som stod för kulturmiljövård, och ett N, som stod för naturvård, inuti hjärtat och sade att det finns en större förståelse mellan kulturmiljövården och naturvården i Västerbotten idag än någonsin tidigare. Anders Karlsson exemplifierade hur en samsyn växt fram genom de landskapsåtgärningar som gjorts från länsstyrelsen i projektet ”Sevärt Västerbotten”.

Björn Segrell, filosofie doktor i kulturgeograf på Linköpings universitet inledde med att förklara att landskapet är oerhört centralt inom den vetenskapliga geografin. För att kunna nå en helhetssyn är det viktigt att inte ta upp natur och kultur som enskilda delar i utbildningarna, menade Björn Segrell. Han berättade även att hela den moderna vetenskapliga geografin grundas på studier av landskapet som gjordes på 1800-talet till slutet på 1900-talet.

MEDVERKANDE: **Jakob Lundberg**, fil.dr, systemekolog, Stockholms universitet och Albaeco. **Anita Larsson Modin**, museichef på Vitlycke museum, Västarvet. **Anders Karlsson**, turistantikvarie, Västerbottens museum. **Björn Segrell** fil.dr, kulturgeograf, Linköpings universitet. SAMTALSLEDARE OCH SEMINARIEKOORDINATOR: **Ewa Bergdahl**, enhetschef Kulturarvsturism, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS 29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 10. Obekväma stuprör i ett mångsidigt landskap

”SAMMA STUPRÖR FANNS KRING 1900”

Paneldiskussionen inleddes med att **Coco Dederig** presenterade ett bildspel innehållande ett axplock av aktuella styrinstrument kopplade till landskapet såsom länsstyrelsernas regleringsbrev, miljömålspropositionen, politiska programförklaringar, rekommendationer och handböcker. Gemensamt är att samtliga talar om en helhetssyn, något som även förutsätts i Landskapskonventionen. Problemet är att landskapet i praktiken delas in i natur och kultur vilket gör att det behandlas inom olika samhällssektorer. **Birgitta Johansen** som tog vid efter bildspelet menade att samordningsvinster skulle kunna nås på många punkter och styrkesamlas för politiskt gehör.

– Vi samarbetar alltmer. Stora resurser och uppdrag kommer i naturvårdsröret och kulturmiljövården är önskad men mäktar inte med, sa **Mats Folkesson** från Länsstyrelsen i Hallands län och menade att nationell samordning behövs för resursfördelning inom gemensamma uppdrag.

– Ekonomi och tid är underskattade. Samarbete kräver tid och personal som inte finns. Vi kanske har orealistiska förväntningar, sa **Mårten Aronsson** från Skogsstyrelsen.

Ett fall där samarbete borde ha kunnat ge goda resultat var det tvärsektoriella uppdraget ”*marina och limniska reservat*”, menade Coco Dederig i sin presentation. Projektansökan som omfattade både natur- och kulturvården avsågs av Naturvårdsverket med motiveringen att kulturavsnitten borde finansieras av Riksantikvarieämbetet. Ansökan kanske skulle ha fungerat om flera län hade gjort liknande integrerade ansökningar, ansåg Coco Dederig.

– Problemet ligger i resursfördelning och otydliga uppdrag, sa Mats Folkesson.

Björn Risinger från Naturvårdsverket pekade på att det finns lyckade exempel på samverkansprojekt. Länsstyrelserna har fått extra pengar för miljömålsarbetet. Sakanslagen finansierar naturvårdsprojekt. Han menade att det enda hållbara är att Riksantikvarieämbetet kräver pengar för kulturmiljön. Naturvårdsverket som finansieringskedja för kulturmiljö skulle skapa oreda i styrningen.

Samarbete bästa vägen

Flera av paneldeltagarna ansåg att de politiska samverkansintentionerna inte matchas av styrmedlen.

– Kulturmiljövården kommer in för sent i värdering och inventering av skogen, sa Mårten Aronsson.

Birgitta Johansen pekade på att kulturmiljövårdsanslagets 15 miljoner att fördela regionalt har varit långsiktigt in-tecknade. Idag krävs en gemensam diskussion kring fördelning till kunskapsuppbyggnad och vårdande insatser, men även kring länsstyrelsernas prioriteringar.

– Miljömålspropositionen handlar om att genomföra, inte inventera mer. Naturvårdsverket ville ge processtöd, men länsstyrelserna sökte för inventering, sa Björn Risinger.

– Kulturmiljövårdens bristande resurser och kunskapsunderlag är frustrerande, sa **Markus Forslund** och påpekade att naturvården är lättare att tydliggöra i miljömål än kulturvården.

– Det behövs mer fokus på landskapet i stort och den hotade biologiska mångfalden, sa Björn Risinger och tillade att det är intressant att se på andra länders lösningar.

Birgitta Johansen har tittat på hanteringen ur ett historiskt perspektiv och kunde konstatera att dagens situation inte är ny.

– Samma stuprör fanns kring 1900. Snedfördelade stuprör underminerar hela grunden. Vi måste återföra resultat av satsningar till politiken.

Panelen var överens om att samarbete är bästa vägen för att komma ifrån stuprören. Flera menade dock att landskapsverk, som flera gånger kom på tal, nog är en bättre idé i tanken än i praktiken. Markus Forslund ansåg att det bästa vore att ha fristående projektgrupper.

– Miljömålsutvärderingen är ett gyllene tillfälle för förslag, sa Björn Risinger.

MEDVERKANDE: **Mårten Aronsson**, kulturlandskapsansvarig, Skogsstyrelsen Jönköping. **Coco Dederig**, antikvarie, Länsstyrelsen i Kalmar. **Markus Forslund**, naturvårdsdirektör, Länsstyrelsen i Kalmar. **Birgitta Johansen**, chef för Kulturmiljövårdsavdelningen, Riksantikvarieämbetet.
SAMTALSLEDARE: **Jan-Olov Westerberg**, chef miljöavdelningen, länsstyrelsen i Norrbotten.
SEMINARIEKOORDINATOR: Åsa Magnusson, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 11. Ny teknik – ny kunskap om landskap

ARKEOLOGI BLIR HÖGTEKNOLOGI

Arkeologisk undersökning med georadar och magnetometer är en prospekteringsmetod som skapar helt nya förutsättningar för det arkeologiska arbetet. Exempel på hur det fungerar i praktiken presenterades av **Wolfgang Neubauer**, fil. dr. vid Vienna Institute for Archaeological Science och **Immo Trinks**, prospekteringsansvarig vid Riksantikvarieämbetet. Ett exempel är ett projekt kring en nästan 7 000 år gammal försvarsanläggning med palissader och vallgrav i Heldenberg i Österrike. Projektet omfattade förutom prospektering även analys utifrån flygfoto, utgrävning, rekonstruktion med tredimensionella modeller som sträcker sig ned till ett djup av sex meter i jorden samt fysiska rekonstruktioner i anslutning till platsen.

– På det här sättet kan vi undersöka förhållandevis stora områden på väldigt kort tid, konstaterade Wolfgang Neubauer.

Icke-förstörande metod

Även i Sverige har liknande undersökningar gjorts, bland annat på Björkö i Mälaren, i Gamla Uppsala, Skänninge i Östergötland och Borgholm på Öland där man på dagens borggård upptäckte strukturer av en tidigare okänd källare.

Wolfgang Neubauer höjde ett varningens finger för att stirra sig blind på tekniken och poängterade istället att den ska vara ett verktyg i det arkeologiska arbetet. Särskilt värdefull är den i prospekteringsfasen:

– Arkeologiska utgrävningar innebär att undersökningsobjektet förstörs. Den här typen av icke-förstörande undersökningsmetoderna

bör införlivas i den vardagliga verksamheten, sa Wolfgang Neubauer och lyfte fram Riksantikvarieämbetet som en av de viktigaste nationella aktörerna inom området.

Bäst på plana ytor

– Hur fungerar undersökningsmetoden i ett land med mycket skog, som Sverige? frågade en av deltagarna på seminariet. Immo Trinks åskådliggjorde sitt svar med bilder på situationer där metoden fungerar bra – trädgårdar, odlingsfält som angränsar till skog och andra relativt plana ytor – och situationer där den fungerar mindre bra som just stenig mark och plöjda åkrar.

På frågan om tekniken är dyr, svarade Wolfgang Neubauer att man tack vare den får helt andra, bättre förutsättningar för den arkeologiska undersökningen om man på förhand genomfört en prospektering med den här metoden.

MEDVERKANDE: **Wolfgang Neubauer**, fil. dr, Vienna Institute for Archaeological Science. **Immo Trinks**, prospekteringsansvarig, Riksantikvarieämbetet.

SAMTALSLEDARE: **David Haskiya**, antikvarie/systemutvecklare, Riksantikvarieämbetet. **Jerker Moström**, antikvarie, Riksantikvarieämbetet.

SEMINARIEKOORDINATOR: **Lars-Inge Larsson** och **Jerker Moström**, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS 29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Seminarium 12. Miljön som mångfald och nyttighet

”STOR LUCKA MELLAN POLICYS OCH PRAKTIK”

– Vi pratar om landskap och landskap kan ha struktur, historia och traditioner. Landskap har värden och betydelser, de har nytta, både biologiska och kulturella. Därför är en hållbar mångfald i både natur och kultur väldigt viktigt, påpekade Tanzanias riksantikvarie **Donatius Kamamba**.

Idag bor det cirka 35 miljoner människor i Tanzania och befolkningsökningen innebär en stor påfrestning på miljön. **Hasse Ericsson**, som är konsult, har länge arbetat med regional utveckling i Afrika. Han förtydligade och menade att den snabba befolkningsökningen och människors berättigade behov av mat för att överleva, leder till en ökad belastning på landskapet. Effekterna blir brist på vatten, skogar som skövlas i jakt på ved och betesmarker som överbetas.

– Det är brist på både kunskap och kompetens hos de lokala myndigheterna. Byborna är inte medvetna om de olika policys och strategier som finns, sa Hasse Ericsson. Att stimulera delaktighet, äganderätt och förbättra kunskap och kompetens är vad som behövs, avslutade han.

Fattigdom största problemet

Wilhelm Östberg, från Etnografiska museet, poängterade att just i Tanzania är biologisk mångfald inte något privilegium

– Landet behöver mat och prioriteten ligger först och främst på att få bukt med fattigheten som råder där, påpekade han.

För att bättre värna om landskapen krävs en effektivare kontroll av dem som utnyttjar dessa landskap. Det gäller att förstå både de ekonomiska och kulturella faktorerna i ett landskap.

– Hur kan vi balansera behovet av bevarande med människors utvecklingsbehov? Det är en av de största utmaningarna för kulturmiljövården i Tanzania, framhöll **Donatius Kamamba**.

Traditionellt bevarande har ofta gynnat regeringar och stora investerare på lokalsamhällets bekostnad. Bland utmaningarna ingår en bättre förvaltning av landskapen, där lokal förankring och lokala rättigheter utgör utgångspunkter för bevarande. **Maria Berlekom**, från Centrum för Biologisk mångfald, ansåg dock inte att kunskap var någon bristvara.

– Det svåraste är att tillämpa teorin till praktiken. Det finns en stor lucka mellan policys och praktik, anmärkte hon.

Viktigt att engagera dem som berörs

Behovet av samverkan är stort för att man på ett mer effektivt sätt ska kunna genom utbildning, forskning, bevaring och dokumentation, bevara och sköta om landskapen.

– Det är viktigt med dokumentation eftersom kultur förändras, förvaltningssystem förändras och därmed även landskapen. Människor måste engageras i värden av landskapet, underströk **Donatius Kamamba**, men hur gör vi det? Goda strategier och policys räcker inte om de inte får något genomslag i praktiken, fortsatte han.

Mats Widgren från institutionen för kulturgeografi vid Stockholms universitet gav ett enkelt och självklart recept:

– Lyssna på de människor som är berörda.

Donatius Kamamba

MEDVERKANDE: **Donatius Kamamba**, Director General, Department of Antiquities, Tanzania. **Maria Berlekom**, projektledare SwedBio, Centrum för Biologisk mångfald. **Wilhelm Östberg**, forskare, kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet /Etnografiska museet. **Hasse Ericsson**, konsult. **Mats Widgren**, professor, kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. **Camilla Årlin**, doktorand, kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet. SAMTALSLEDARE OCH SEMINARIEKOORDINATORER: **Karin Schibbye**, utredare, Riksantikvarieämbetet. **Lena Flodin**, handläggare, Riksantikvarieämbetet.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Avslutning.

“LANDSKAPET ÄR ALLAS ANSVAR”

Det var en nöjd riksantikvarie **Inger Liliequist** som rundade av konferensen. Hon framhöll den stora uppslutningen och att så många representanter från olika delar av natur- och kulturmiljösektorn kunnat delta. Men hon påpekade även att arbetet med konventionen ställer nya krav.

– Vi kan inte bara vara experter, utan måste också vara experter på att lyssna, att se helheter och ta ansvar för vår del i helheten.

Dessförinnan hade Professor **Adrian Phillips**, rådgivare på UK Heritage Lottery Fund, föreläst om den Europeiska Landskapskonventionen och landskapsbegreppets historia. Från att betyda det visuella i naturen är landskapet nu ett komplext begrepp som involverar alla sinnen.

– Mitt favoritlandskap är Cornwalls kust i sydvästra England. Det är vacker natur att titta på, men när jag åker dit gillar jag framförallt att höra ljudet från måsarna, känna kokosnötsdoften från getterna och en blåsigt dag smaken av salt på läpparna, sa **Adrian Phillips**.

Utvecklingen under 1900-talet har lett till att det pastorala landskapet förlorat sin funktion som arbetsplats och därmed har många värden i landskapet försvunnit, menade **Adrian Phillips**. Detta leder nu till att strukturer försvinner och i slutändan att färre bryr sig om landsbygden. Därför är den Europeiska Landskapskonventionen ett viktigt verktyg för att kunna skydda landskapet för framtiden.

– Men detta är endast möjligt om allmänheten engagerar sig i landskapet på varje nivå, sa **Adrian Phillips**. Han tillade att Sverige har ett gott rykte internationellt för sitt arbete med att skydda landskapet.

“Stövlarna på och ut i landskapet”

– Det intressanta med landskapskonventionen är att den formulerar landskap som politik. Landskapet blir del av den process där alla utvecklingsområden i en kommun behandlas, sa **Ole Reiter** från Mo-

vium SLU Alnarp vid en paneldialog tillsammans med **Peggy Lerman** från Lagtolken och **Jan-Olov Westerberg** från länsstyrelsen i Norrbottens län. Diskussionen kom till stor del att kretsa kring hur medborgarna ska bli delaktiga i landskapsarbetet.

– Stövlarna på och ut i landskapet, sa **Peggy Lerman** och riktade sig främst till myndighetsfolket som hon menade måste bli mer synliga och möta människor ute i naturen.

– Vem ska ha tolkningsföreträde? Jag menar att människor som bor i ett landskap ska ha det, sa **Jan-Olov Westerberg**.

Mårten Gulin från Innotiimi sammanfattade den föregående dagens gruppdialoger. För att nå en helhetssyn i den sektoriserade hanteringen behövs enligt dialogresultaten en begränsad agenda, tydliga rollfördelningar, förståelse och respekt för andras intressen samt regionala arenor för dialog.

– En signal jag uppfattade var att landskapet är allas ansvar eftersom det är allas angelägenhet, sa **Mårten Gulin**.

Om landskapskonventionen ska kunna ändra givna roller och värderingar krävs det att den förankras lokalt samtidigt som dess demokratiska aspekter kommer upp på dagordningen. Och genomförandet av konventionen måste ske i en dialog med medborgarna i fokus.

– Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket borde sammanställa en gemensam plan och ställa krav på regeringen, sa **Sven Rentzhog**, Riksantikvarieämbetet.

MEDVERKANDE: Prof. **Adrian Phillips**, rådgivare på UK Heritage Lottery Fund, styrelseledamot National Trust och Woodland Trust. **Mårten Gulin**, Innotiimi AB. **Erik Blix**, moderator. **Peggy Lerman**, jurist, Lagtolken AB. **Ole Reiter**, professor, chef för Movium SLU Alnarp, KSLA. **Jan-Olov Westerberg**, chef miljöavdelningen, länsstyrelsen i Norrbotten. **Inger Liliequist**, riksantikvarie.

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

LANDSKAP DELAR OCH HELHET

KONFERENSEN DÄR ALLA INTRESSEN MÖTS
29-30 NOVEMBER PÅ TALK

Dokumentation Höstmöte 06

SKRIBENTER: Roza Al, Cecilia Borssén, Ceren Xezal Dogan, Rikard Johansson (red.), Eva Larsson, Jan Svensson.

FOTOGRAFER (där inget annat anges): Eva Lindqvist, Lena Malmsten-Bäverstam.

GRAFISK PROFIL: PATRIK STHLM.

För mer information om seminarierna se www.raa.se/hostmote.